

delse maa efterhaanden trænge ind hos alle: Parlamentarismen har sine Mangler, men den er indtil nu den eneste eller saa godt som den eneste Form, under hvilken Folkets virksomme, aktive Deltagelse i Landets Styrelse kan ske, og saa snart man erkender det, maa man ogsaa erkende, at det er nødvendigt, at den kommer til Hæder og Ære, at den bliver det styrende og ledende Princip i vort politiske Liv; naar nu Regeringen er stillet, som vi ere stillede, og som enhver Regering vil være stillet her til Lands, at man staar lige overfor et Tokammerssystem, lige overfor et Folketing og et Landsting, som i deres Væsen ere grundforskellige, saa vil denne Regering og enhver Regering møde den første Vanskelighed, nemlig at det ikke er let at faa de to Ting til at arbejde sammen, og paa den anden Side, at de *skulle* arbejde sammen. Denne Regeringens Opgave og enhver Regerings Opgave maa derfor blive at faa et Samarbejde i Stand paa det rigtige Grundlag og med det rette Formaal mellem de to Ting, det folkevalgte og det, man plejer at kalde det privilegerede Ting. Denne vanskelige, men ogsaa vigtige og nødvendige Opgave, kan løses ad flere Veje. Det er ikke saa, at der kun er en Ting at gøre, men man har Valget mellem flere Veje og flere Fremgangsmaader. Regeringen har i den Henseende valgt den Fremgangsmaade at gaa ganske roligt og sindigt til Værks, at undgaa enhver politisk Kamp saa længe som muligt, kun at optage de sociale og politiske Reformers til Behandling, som bæres frem af en uimodsigelig stærk Strømning i Folket, og som man med nogen Rimelighed kan have Haab om at faa gennemført. Det er jo en offentlig Hemmelighed, at der er Uro i Venstre-reformpartiet — eller rettere, det er nok offentligt, men det er ingen Hemmelighed — men denne Uro ser jeg paa med ret overbærende Øjne. Efter min Mening kommer den af to Ting, for det første af Utaalmodighed, for det andet af Tvivl. Utaalmodigheden vil ikke sige andet end en stærk Længsel efter at opnaa et godt Resultat og tillige maaske en mindre Selvbeherskelse, saa at man undertiden giver denne Længsel et maaske lidt for livligt Udtryk. Men dernæst: Tvivl, og denne Tvivl er, naar man vil undersøge Sagens Kerne, til syvende og sidst en Tvivl om, hvorvidt det er rigtigt, at Regeringen har valgt den Fremgangsmaade, som den har valgt, og som den nu upaavirket fra enhver Side er bleven ved med i Løbet af de

forløbne 3 Aar. Jeg vil dertil sige: Det kan ogsaa være tvivlsomt, om det er rigtigt, og da det er saa, maa enhver have Lov til at beholde sin Tvivl; kun Resultatet kan vise, om Regeringen har valgt den rette Vej eller den forkerte. Den Fremgangsmaade, som Regeringen har valgt, er efterhaanden kommen saaledes ind i Bevidsthederne, ikke blot i vort Parti, men ogsaa hos Modstanderne, at det er blevet en Kendsgerning, som man regner med. Jeg ved ikke, om man kan kalde det et Resultat, men jeg betragter det dog som et saadant, at det har fremkaldt talrige og stadig talrigere Erklæringer fra Modstandere eller i hvert Tilfælde Repræsentanter, som staa udenfor vort Parti, om, at de ere villige til at samarbejde med Regeringen. Ingen Sinde, saa vidt jeg ved, har der i de forløbne tre Aar lydt saa talrige og enstemmige Røster om Villighed til Samarbejde med Regeringen som under denne Debat. Man kan naturligvis sige, at et er, hvad man siger, et andet er, hvad man gør, men det er allerede en stor Ting, naar man er overbevist om Oprigtigheden af disse Udtalelser. Det er jeg for mit Vedkommende ganske, og det kommer sig af, at jeg ikke tvivler paa, at man efterhaanden fra alle Sider, ogsaa de os ikke vengsindede Sider, indser, at det, for ikke at bruge store Ord om vort Folk og Land, for alle Partier er nødvendigt, at der haves et bestemt politisk Grundlag, en bestemt begrænset politisk Kampplads, paa hvilken den politiske Kamp skal føres. Og idet jeg er overtydet om, at dette efterhaanden er kommet til almindelig Bevidsthed, og at man indser, at det kan ikke være anderledes, saa tror jeg, at disse Ytringer om Samarbejde ere fuldstændig oprigtig mente, og naar noget er oprigtig ment, bør man heller ikke tvivle paa, at det efterhaanden, naar man ikke selv forhindrer det eller har nogen Skyld, vil føre til et virkeligt Samarbejde. Jeg skulde dog ogsaa tro, at enhver maa have lagt Mærke til, at det i den senere Del af den Tid, hvori Regeringen har siddet ved Roret, er lykkedes i stedse stigende Grad at gennemføre frisisindede, sociale Reformers med en Lethed og Redebønhed, navnlig ogsaa i Landstinget, om hvilken man tidligere slet ikke havde nogen Ide. Jeg behøver i den Henseende kun at henpege paa Loven om Tilskud til de fri Fattiggasser og Husmandsloven; men der er mange flere.

Maatte jeg ikke her indskyde en lille Bemærkning om Reformers i det hele taget?